

יבמות דף נח

דף נט

אם אין האיש מנוקה מעוון

ומצינו כמה הסברים בעומק הענין.

בספר חסד לאברהם (רבי אברהם אזולאי זקנו של החיד"א) מבאר שכל ענין הסוטה מבוסס על היסוד שארבעים יום קודם יצירת הולד יוצאת בת קול 'בת פלוני לפלוני', דהיינו שהשידוך מגיע מצד ההנהגה העליונה, ומצד שני נאמר אין מזווגין לאדם אלא לפי מעשיו. ובריש סוטה הגמ' מקשה סתירה זו ומתרגמת כאן בזיווג ראשון כאן בזיווג שני.

ומבאר החסד לאברהם שכאשר האשה שהכריזו עליה בבת-קול אינה עומדת במדרגת האיש, היא צריכה לצאת מהעולם ולשוב בגלגול אל האיש שאליו היתה מיועדת מלכתחילה. ועל כן סוטה שנסתרה שותה את המים, שהרי אם נטמאה זוכה ל'נזרעה זרע', ואם חטאה המים יגרמו לה למות ואז תחזור בגלגול להיות עם בעלה שוב כשהיא במדרגתו. במה דברים אמורים, כשהבעל צדיק והאשה רשעה שאז אינם מתאימים, אבל אם שניהם באותה מדרגה, ששניהם רשעים, אזי יש כאן זיווג לפי מעשיו, וממילא אם אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו, שכן אין סיבה שתחזור בגלגול לעולם הזה.

רבי צדוק הכהן (צדקת הצדיק אות נח) מבאר שלפעמים הקב"ה שולח סימנים לאדם לאותות לו שיש דבר שאותו הוא צריך לתקן, וזה מה שכתוב במסכת מכות על הפסוק 'והאלקים אינה לידו', שאדם גורם למוות של אדם אחר, הרי זה שחטא במשהו וצריך תיקון, ועל כך בא אליו רמז משמים.

וזה שנאמר 'כי כשלת בעוונך', שמכח העוון מגיעים מכשולים ותקלות, אשר מלמדות את האדם שיש לו עוון וצריך לתקן אותו. מעתה, אומר רבי צדוק, זה הפירוש 'אם אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין', דהיינו מן הסוף להתחלה, שאם אין המים בודקין את האשה, יש כאן סימן משמים שאין האיש מנוקה מעוון.

באות ס' הוא מוסיף היבט אחר, שכאשר אדם בא להוכיח את חבירו ולהסב לו צער, צריך הוא להיות נקי מכל דבר רע, וכמו שנאמר "התקושו וקושו - קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים". מי שמוכיח אחרים ברבים והוא עצמו לא מתוקן ייענש, כי את עצמו לא תיקן. אומר רבי צדוק שפעמים אדם לא שם לב שהוא גורם למישהו אחר צרה ותוכחה, ואז הקב"ה מונע את הדבר ממנו, כדי שלא ייענש.

זהו אפוא הפירוש: 'אם אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו', שהרי אם יגרום לה לסבול והוא אינו מנוקה מעוון, עונש ייענש, ועל כן הקב"ה מונע את פעולת המים כדי שלא ייענש.

נמצינו למדים ג' הסברים: החסד לאברהם ביאר שכל התהליך של סוטה הוא כדי שהבעל והאשה יהיו שווים ומתאימים. רבי צדוק בדרך הראשונה, ביאר שאם המים לא בודקין סימן שעליו לתקן משהו. רבי צדוק באופן השני ביאר שאדם שגורם עונש לאחרים כשהוא עצמו אינו נקי, ייענש, ומשמים מונעים אותו מזה.

כהן גדול לא ישא את האלמנה

והנה צריך ביאור באיסור המיוחד של אלמנה לכהן גדול.

בספר מצודת דוד (ביאור טעמי המצוות מאת הרדב"ז), מצוה קעג, כתב שני הסברים באיסור זה, האחד בפשט והשני בקבלה.

על דרך הפשט, והוא בדרכו של החינוך על מצווה זו: "כי הכהנים אשר נבחרו לעבודתו ית' ולהקריב קרבנותיו, ראוי להיות קדושים ופרושים יותר משאר העם ונקיים בענייניהם. וכמו כן בזיווג שהוא דבר עיקרי שמשם נמשך תולדות האדם... וכבר ידעת כי המחשבה עיקר גדול בזיווג, ואשה זונה וגרושה דעתם על אחרים. ולכן צוה הכתוב שלא יקחו אותם הכהנים כדי שיהיה הזרע טהור ונקי ראוי לעבוד לפני המלך... נוסף עליהם הכהן גדול שיש בו תוספת קדושה וטהרה והוא הגדול מאחיו, שהוא אסור גם באלמנה לפי שאע"פ שבעלה מת עדיין היא מהרהרת בו, ומטעם זה הזהיר הכתוב שלא ישא אלא בתולה קדושה לכה"ג שהוא קדש קדשים". כלומר, עיקר האיסורים בכהנים הוא מפני שמחשבת האשה אינה לגמרי דבוקה בבעלה, ובאלמנה יש גם קצת חסרון זה, וע"כ נאסרה על הכהן גדול.

ועל דרך הסוד ביאר: "כבר ידעת כי הכהנים מדתם חסד, והחסד לימין. וכל ביאה אסורה היא באה מצד הכוחות השמאליות ומצד הטומאה נשפעים. ולכן אין לחבר שני הפכים ולעשות מן הקודש חול. וכן הגרושה חל עליה כח ס"מ המפריד בין הדבקים, ולכן נאסרו שלשתן אפילו לכהן הדיוט שהוא נבחר להקריב הקרבנות לקרב המדות אחת אל אחת ולהטיל שלום ביניהם, ואשה זונה וחללה וגרושה היפך מדתם וקדושתם, כי הנשים הללו קבלו מצד הטומאה ואין ראוי לכהן שהוא מצד הטהרה להשפיע בהן, רק בבת זוגו הדומה לו..."

ביאור, דעל פי הסוד החסרון של הנשים האסורות לכהונה נובע מכך שהן באות ממידת הדין ומכוחות הטומאה, ודבר זה הוא הפך הכהן. וממילא, כמו כן איסור אלמנה לכהן גדול נובע מצד שהאלמנה חלה עליה מידת הדין במיתת בעלה. אלא שהעיר הרדב"ז, אם כן, מדוע דוקא כהן גדול נאסר באלמנה. ומבאר בהמשך, שמצד הכוחות, הכוח של האלמנה יש בו פחות טומאה מהאחרות, ולכן רק כהן גדול נאסר בה, ולא ביאר יותר.

ובספר מאיר עיני חכמים (שער ד פרק ג) הרחיב בזה, דהנה מצינו במקובלים שיש בכוחות הרע ארבע קליפות. כאשר הקליפה הרביעית נקראת "קליפת נוגה", אשר מכוונת כנגד 'דברי הרשות' שאינם טוב או רע מצד עצמם, אלא עומדים באמצע, וכיד האדם להפוך אותם לטוב או לחילופין לרע. זו עניינה של קליפת נוגה.

אומר ה'מאיר עיני חכמים' ששלוש הנשים 'גרושה חללה זונה' הן כנגד ג' הקליפות הרעות, אבל אלמנה היא כנגד קליפת נוגה שאינה מובהקת לרע, אלא עומדת באמצע. ועל כן רק הכהן גדול לפי רום מדרגתו, מנוע ממנה. שהוא אמור להיות פרוש אפילו מדברי הרשות.

בדיקת הנשים

אחרי מלחמת מדין נצטוו ישראל להרוג את הנשים שהיו ראויות לביאה. וכיצד בדקום? העבירום לפני הציץ ומי שהיתה ראויה לביאה, פניה מוריקות.

כיוצא בדבר לגבי אנשי יבש גלעד, שאת הנשים שלא נבעלו השאירו בחיים, וכיצד בדקום? הושיבום על פי חבית של יין, בעולה ריחה נודף, בתולה אין ריחה נודף. והגמ' שואלת, מדוע לא בדקו אותן בעזרת הציץ, ויישבה שכן הוא בא לרצון ולא לפורענות לישראל.

המפרשים שואלים אודות החילוק, שאצל בנות מדין הרגו כל מי שראויה להבעל, משא"כ אצל בנות יבש גלעד, רק אלו שנבעלו בפועל נהרגו.

המהר"ל בחידושי אגדות כאן מבאר שיש חילוק בין בנות מדין שלא היו מעם ישראל, ואילו בנות יבש גלעד היו מעם ישראל, והיינו שבנות מדין היו 'עומדות לזנות', שזה כל עניינן, ולכן כל שראויה לביאה, כבר פניה מוריקות, ואילו בנות יבש גלעד שהיו מבנות ישראל, לא עמדו לזנות.

ונראה מדבריו ביתר חידוד, שבנות מדין היו שייכות לאומה ולתרבות שכל ענינה הוא זנות, ועל כן גם אם לא זנו בפועל, הן כבר פגומות. משא"כ בנות יבש גלעד שהיו מעם ישראל, רק מי שנבעלה בפועל היו צריכים להרוג.

הבן יהודע מוסיף להעמיק במה שבדקו את בנות יבש גלעד עם חבית יין, כי יין בגימטריא סוד, נכנס יין יצא סוד, היין הוא זה שמגלה סודות. אבל דוקא סוד שבנגלה, אבל סוד יותר עמוק אפילו יין לא יכול לגלת. ולכן אצל בנות מדין השתמשו בציץ, שעניין הציץ הוא גילוי גבוה מאד (לשון מציץ מן החרכים) שהוא דבר שמגיע ממקום גבוה ביותר ומטהר אפי' טומאה במקדש שלא נודעה לאיש, כטומאת התהום, על כן לציץ יש יכולת לגלות דבר שהוא עמוק ונעלם. ובנידון דידן, לגלות איזו אישה שייכת לתרבות הזנות ואיזו לא, לשם בירור זה צריכים את הציץ אשר לעוצם קדושתו יכול לגלות את הטומאה הנסתרת שנחבאת באותן נשים.

ואילו אצל בנות יבש גלעד, שהיה מדובר על בירור פשוט יותר, לזה השתמשו בכח "נכנס יין יצא סוד".

ונסיף על כך את המשך חכמה פרשת תצוה, שהציץ הוא קודש לה', שהקדושה העליונה של הציץ לשם שייכים רק עם ישראל שנקראו קודש לה', וזה שהגמ' אומרת כאן שרק אצל עם ישראל הציץ לא יכול להביא פורענות, כי הם שייכים למקום הגבוה ששם נמצא הציץ. ואילו אצל אומות העולם שאינם שייכים למקום הגבוה של הציץ, עליהם הציץ יכול להביא פורענות.

נמצא ביאור דברי הגמ' לפי הנ"ל הוא כדלהלן: בנות מדין שהיו מאומות העולם, נבדקו ע"י ציץ, לא רק כיוול שהציץ עשה בהם פורענות, אבל כדי לגלות דבר יותר פנימי שהוא אם "ראויות" לביאה. בנות יבש גלעד לא יכלו ליבדק ע"י ציץ, אבל גם לא נצטרכו לזה, כי הבדיקה היתה רק אם נבעלו ממש, וזה יין מגלה.

אתם קרויים אדם

הרבה דיו נשפך על מילים אלה. ונתמקד בדברי התוס' שיסדו שכלל זה נאמר כאשר נכתב "אדם", אבל כאשר נכתב "האדם", הדבר יכול

להתייחס גם לאומות העולם. וצ"ב מה החילוק.

ביאור אחד שמובא היא שהסיבה שהמילה 'אדם' שייכת בפרט לישראל, משום שהיא משורש 'אדמה לעליון'. אבל המילה האדם א"א להטות אותה ל'אדמה לעליון', ועל כן היא מתייחסת לאדם הנמוך יותר, שאין לו יכולת להתחבר לעליונים.

ביאור נוסף מופיע בעיון יעקב על אתר, שהמילה 'אדם' מורכבת מג' אותיות, והמילה 'האדם' מורכבת מד' אותיות. והנה יש ג' שותפים באדם, אביו ואמו והקב"ה, כנגד זה יש ג' אותיות במילה אדם. ואילו באומות העולם יש שותף רביעי, שהוא הנחש, כמו שאמרו חז"ל שהנחש בא על חוה והטיל בה זוהמא. מה שאין כן אצל עם ישראל, שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, על כן אצלם יש רק ג' שותפין.

ואפשר לצרף לדברים את מה שכתב בכ"ן יהודע שהמילה 'אדם' פותחת באות א' שהיא כנגד אחד יחיד ומיוחד, ומורה הדבר על חיבור האדם לעליונים, ואילו מילת 'האדם' מתחילה באות ה' שהיא אות של העוה"ז, המורה על הפירוד. וביאור זה הוא השלמה על בק הביאורים הקודמים, דו"ק.

ונציג כאן הסבר שלמדתי מדברי רבותינו, וזכיתי להרצותו קמיה מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל והסכים על ידי.

הנה כל חילוקי הקדושה והטהרה, שעומדים כנגד הטומאה, הוא רק בעולם התחתון שלנו, אשר יש בו חילוקי מדרגות, על כן בין בטומאה ובין קדושה יש חילוקי מדרגות (כגון ישראל ואוה"ע, כהנים לויים וישראלים).

לעומת זאת, בעולם העליון אין חילוקי מדרגות, יש שם רק ה' אחד ושמו אחד", שורר שם גילוי גמור של הקב"ה בכל פינה, וממילא אין בו חילוקי מדרגות. במקום שבו הכל מצטרף לאחד, במקום שהוא עולה גילוי כבודו גם מאוה"ע.

המקום הזה נקרא בלשון המקובלים 'שער החמשים' שהוא מעבר למ"ט השערים ששייכים לעולם הזה.

המילה אדם עולה בגימטריא מ"ה, והמילה האדם עולה בגימטריא נ', וגי' מ"ה הוא כמבואר במקובלים גילוי מהות האדם בעצם, והוא בתוך המ"ט שערים שיש בעולם, ועל כן הוא שם עדיין יש גילוי של חילוק בין ישראל לאוה"ע, כי בתוך אותם שערים, מי שמביא לגילוי ה' בעולם הוא רק כלל ישראל. אבל כשמגיעים ל'האדם' אשר מכוון כנגד שער החמשים, שם מתבטלים הגדרים המחלקים, וגם מאוה"ע עולה גילוי ה'.

כדי להשלים את המהלך נזכיר שאנו עומדים בספירת העומר שהוא מניין לקראת יום מתן תורה, שהוא היום החמישים, יום הגילוי של העליונים. היום המ"ה הוא ר"ח סיון שבו עם ישראל בא להר סיני כאיש אחד בלב אחד, ובהם מופיע הגילוי של אדם בעוה"ז, אתם קרויים אדם. אבל בחג השבועות מתגלה השער הנ' שהוא גבוה יותר. שם אפשר לגלות כבוד שמים מכל פינה.

דף סב

תלמידי ר"ע א'

האבילות המיוחדת על תלמידי ר"ע

"כ אלף זוגי תלמידים (וע"י בכ"ן יהודע שביאר דהטעם שנקט 'זוגי' הוא משום שלמדו בחברותות) היו לר"ע מגבת ועד אנטיפרס, וכולם מתו בין פסח לעצרת על שלא נהגו כבוד זה לזה.

בימי הספירה אנו נוהגים אבלות על מיתתם.

אבלות.

ויש להבין מדוע מתו רק בימים אלו? הרי הגמרא אומרת שמתו בין פסח לעצרת?

המהר"ל (חידושי אגדות) מבאר דבר נפלא, ונבארנו בהקדם.

לתורה יש שתי בחינות, שהן קוטביות זו לזו, מצד אחד התורה היא 'כבוד' 'יראה' ו'דין', ומי שאינו מכבד את התורה ולומדיה מתעסק עם אש, "שנשיכתן נשיכת שועל, ולחישתם לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש". ועוד אמרו "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום". במתן תורה היתה אש גדולה, ונתגלתה מידת הדין.

אך מצד שני, יש בתורה גם פן של חסד, דבש וחלב תחת לשונך. מתיקות התורה ועריבותה הנפלאה. והגמרא קוראת לתורה רחמנא, לשון רחמים.

אלו שתי בחינות ששתייהן נכונות. בחינת הפחד והמורא, ובחינת הטוב והחסד. ואמר המהר"ל כאשר סופרים את ספיה"ע ומתכוננים לתורה, יש הכנה לשתי הבחינות, כנגד בחינת הכבוד יש ל"ב ימים שהם בגימטריא כבוד, ל"ב יום כנגד בחינת הכבוד של תורה, וכנגד בחינת הטוב והחסד של התורה, יש י"ז ימים בגימטריא טוב, הכבוד והטוב ביחד הם מ"ט.

לכן תלמידי ר"ע נפטרו דוקא במשך הל"ב יום של ספיה"ע שהם כנגד בחינת הכבוד של תורה, כי הם פגמו בכך, שלא נהגו כבוד זל"ז. ממילא הם לא השתייכו לאותה בחינה של תורה. כשמתעסקים בבחינת הכבוד של תורה מי שלא נהג כבוד זה לזה אינו מתאים לאותם ימים ואותה הכנה. וצריך לכאן מה שדיברנו בשיעור הקודם שתלמידי ר"ע התכוננו לקבל את התורה של משיח, ובמצב כזה צריכים להיות ראוי ומתאים בכל בחינות של הכנה. וכשלא התאימו לכבוד של תורה, הם מתו באותם ימים. כך מבאר המהר"ל.

דף סב

תלמידי ר"ע ג'

רבותינו שבדרום

והיה העולם שמם עד שהגיע ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר' מאיר ור' יהודה ר' יוסי ור' שור"א בן שמוע. וכבר הקשה הערוך לנר כאן שחסר את רבי נחמיה, ונבאמת שבתוס' ביומא מ: מוכח שגרס רבי נחמיה במקום ר"א בן שמוע.

ונוכר מה שהבאנו בפסחים דף ע' בשם המהר"צ חיות בב"ק, מה הוא אותו 'דרום', מה היה שם. והסביר שעיקר מקום לימוד התורה דאז, היה באזור ירושלים, שם למדו עיקר התלמידים. אבל היו תלמידים שלא התאימו ליישיבה המרכזית ועל כן הם נשלחו לדרום [וזה מה שנאמר שם בפסחים שבן דורתאי שנחלק על החכמים הלך לו לדרום]. מי שלא התאים ל'זרם המרכזי' הלך לדרום.

הכ"ד אלף תלמידים היו החשובים והמרכזיים, ומי שלא התאים הלך לדרום. כשמתו הכ"ד אלף נותרו החמשה אלה שהיו בדרום, והם אלה שהפיצו את כל התושב"ע שבידינו. הלקח שאנו למדים מכאן הוא שכל תלמיד ותלמיד, גם זה שאינו במרכז הענינים, יכול להיות מעיין של תורה לדור הבא.

רבי מנחם מנדל משקלוב היה תלמיד מובהק של הגר"א. הוא עלה לירושלים וחי בה עד סוף ימיו. כעבור שנים, נמצאו כתבי יד ממנו, ויצאו לאור תחת השם 'כתבי הגר"מ משקלוב'.

לכאורה יש להקשות מפני מה קבעו את הזמן הזה כימי אבלות, הרי כבר ישנם ימים מיוחדים להתאבל על כל הצרות של כלל ישראל לאורך הדורות, הם ימי בין המצרים. הרי לא רק על חורבן ביהמ"ק אנו מתאבלים בתשעה באב, אלא על כל השמדות והחורבנות שהיו מנת חלקנו, אם כן במה נשתנה אסון זה של תלמידי ר"ע שייחדו לו זמן אחר.

והיה אומר מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל בזה, שהנה רבי עקיבא וכל חכמי דורו (כלשון הרמב"ם) סברו שבר כוכבא (או: בן כוזיבא) הוא המשיח, והיה מדגיש הגרמ"ש שאין לחשוב שהתנאים הגדולים הללו טעו, אלא שהם הצביעו על מי שבאמת היה אמור להיות באותה שעה מלך המשיח, אלא שלאחר מכן נחרב המהלך הזה. וכן מדויק ברמב"ם שכתב "עד שנהרג (בר כוכבא) בעוונות", כלומר בתחילה היה ראוי.

ומה היו העוונות שגרמו לחורבן זה? ביאר הגר"מ שפירא שהנה אמרו חז"ל שבזמן המשיח תהיה 'תורה חדשה', וכפי שכבר אומר החיד"א, הכוונה לעומק וחשיפת רבדים בתוך התורה שיש לנו. בימים ההם תהיה הכנה ותפיסה בתורה שלא היה כדוגמתם עד אז.

וכן אמרו חז"ל שהתורה שאנו לומדים בזמן הזה הוא הבל לעומת תורתו של משיח, וכותב רבי צדוק ש'הבל' הוא מה שיוצא מהתבשיל, שיש בו קצת טעם וניחוח מהתבשיל, היינו שכיום יש לנו מעט מזעיר מהתורה השלימה והגדולה שתתגלה לעתיד לבא.

וממילא, אותה תורה גדולה צריך שיהיה לה בית קיבול, ואלו היו הכ"ד אלף תלמידים של ר"ע. זו לא היתה רק ישיבה גדולה עם אלפי תלמידים, אלא ר"ע בנה ישיבה במטרה מאד מיוחדת, שהיא תהיה אותה ישיבה שיקבלו את תורת משיח וילמדו אותה.

וכשלא נהגו כבוד זה לזה, לא רק שהם מתו, אלא שנחרבה האפשרות להביא את המשיח באותו דור. וזהו שבר כוכבא נהרג בעוונות, היינו מה שלא נהגו כבוד זה לזה הם העוונות שהביאו למיתתו, ולהפסד ההזדמנות לביאת משיח באותו דור.

נמצא ששני הדברים הנוראים שארעו לר"ע בימי חייו, האחד מיתת כל תלמידיו, והשני הריגת בר כוכבא וכשלון המרד והגאולה, שני הדברים קשורים זה בזה.

ובזה ביאר הגרמ"ש את פשר הדבר שמייחדים זמן שונה לאבלות זו, כי ימי הספירה הם הכנה למתן תורה, וכשתלמידי ר"ע לא יכלו לקבל את התורה, הם מתו דוקא באותם ימים, שכביכול החזירו את אותה תורה מופלאה למעלה, ולא ירדה למטה. אין זה חורבן כשאר החורבנות, אלא זו החמצה של מתן תורה חדשה וגדולה, זו אבילות העומדת בפני עצמה, ואינה מצטרפת עם שאר החורבנות.

בימים אלו שאנו מתכוננים לקבלת התורה, מאחר ונחסרנו תורה גדולה שהיתה יכולה להתגלות, אלא שנטרפה השעה בעוונות, שומה עלינו לציין זאת באבלות מיוחדת. ומצפים אנו לאור הגאולה הקרובה, ולגילוי התורה החדשה, תורתו של רבי עקיבא.

דף סב

תלמידי ר"ע ב'

האבילות על תלמידי ר"ע במשך ל"ב יום

כפי שמוכח בהלכה, רוב המנהגים נוקטים שתלמידי ר"ע מתו בתוך ל"ב או ל"ג ימים בימי הספירה. ונחלקו המנהגים באלו ל"ג ימים נוהגים

משותפים.

והם דברי המהר"ל, שלא ניתן לחיות יחד חיים משותפים, בין הפכים כאיש ואשה, אם אין את הדבק שמאחד ביניהם, אם אין את ה"זכו שכניה ביניהם".

דף סג

נשמות שבגוף

אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. מבאר רש"י את המושג 'גוף', בזה הלשון: הוא פרגוד שחוצץ בין שכניה ומלאכים, ושם רוחות ונשמות נתונות שנבראו מששת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים והעתידים להבראות.

הראה לי אחי רבי חנוך שליט"א שהחיד"א בשם הגדולים מוכיח מכאן שרש"י ידע את תורת הקבלה, כי מהצורה שבה הוא מגדיר ומתאר את המקום שבו הנשמות נמצאות, ניכר שהיה בקי בענינים אלה.

אך צ"ב מה באמת הטעם שבן דוד בא רק אחרי שכל הנשמות יורדות, מדוע הא בהא תליא.

והדבר מתבאר במה שהובא כאן בעמוד לעיל, שהתורה נמשלה לאשה: כמה טובה אשה טובה שהתורה נמשלה בה.

ומתקשרים הדברים למובא כאן בסוף העמוד שבן עזאי לא נשא אשה כי "נפשי חשקה בתורה", ואינו מוכן, וכי מצינו שאדם יאמר 'נפשי חשקה בתורה' ולכן לא יקיים מצוות לולב ושופר. ומבאר הבן יהוידע שהנישואין לתורה גם נחשבים נישואין, החיבור של אדם לתורה הוא כמו נישואין. וכשם שיש פרו ורבו עם אשה, כך יש פרו ורבו בתורה, שמחדש חידושים.

וכן מובא בנעם אלימלך שלכל אדם יש את האשה הגשמית, והאשה העליונה שהיא התורה, וכשמתחבר לתורה, זה מעלה גם את הקשר עם האשה הגשמית.

וזה שאמר בן עזאי, שאת חיוב הנישואין והפרו ורבו, אני מקיים דרך התורה. וכן מביא הבן יהוידע בשם האריז"ל שבן עזאי יצר נשמות דרך החיבור לתורה. התורה והאשה שייכים זה לזה בנפשו.

וממילא מתבאר שכל הנושא של סוגייתנו, הוא מצד 'מלא כל הארץ כבודו'. גילוי כבוד שמים בעולם. אנו עוסקים איך להביא לגילוי הגדול של כבוד שמים, אי דרך התורה או דרך האשה.

בלימוד התורה וחידושיה יש יצירה של גילוי כבוד שמים בעולם.

וזה ממש הנקודה של נישואין ופרו ורבו, שכשאדם נישא הוא בונה מקום לשכינה, וע"י הפרו ורבו הוא מעמיד את הכבוד שמים שעולה מן הנבראים.

'עד שיכלו נשמות שבגוף', היינו עד שיבואו לעולם כל אותם ניצוצות וגילויים של כבוד שמים, שכל אדם צריך להביא. אין להבין באופן שטחי שהמטרה היא 'לרוקן' את ה'גוף', אלא שכל הנשמות שבגוף צריכות לגלות את הכבוד שמים המיוחד שלהם ע"י ירידתם לעולם. ועד שזה לא קורה, לא הגיע זמן הגאולה.

כל ענין הנישואין והפרו ורבו הוא גילוי כבוד שמו בעולם (ופוק חזי שבברכת הנישואין אומרים 'שהכל ברא לכבודו'). והיינו מה שהגמ' בהמשך אומרת שכל אדם שלא עוסק בפ"ו ממעט את הדמות, היינו גילוי כבוד ה' בעולם.

שם כתוב דבר נפלא לגבי בארה של מרים, אשר מסמלת את התורה שבעל פה. ונאמר "הואיל משה באר את התורה", דהיינו כל הביאור וההבנה של תורה טמון בבארה של מרים. הגר"א מבאר ב'יהל אור' שכשמששה הכה את הסלע להוציא את המים, נגרם מכך שקשה ללמוד תורה, עד שצריך להכות את עצמו.

ומובא שרבי חיים ויטאל בתחילה התקשה להבין את דברי רבו האריז"ל, ואז לקחו רבו למקום שנגנזה בארה של מרים בתוך כנרת, והשקוה מאותם המים, ואז נפתח לבו של רח"ו להבין את דברי רבו.

בשירת הבאר בחומש במדבר כתוב "ונשקפה על פני הישימון", אומר רש"י בביאור השני, שהעומד במקום שנקרא ישימון יכול לראות כמין כברה בים וזהו בארה של מרים.

מהו הישימון הזה? אומר רבי מנדל משקלוב, ישימון ר"ת: יהודה, שמעון, יוסי, מאיר, נחמיה, שהם אותם החמשה תלמידים של ר"ע שמוזכרים כאן (ע"פ גירסת תוס').

ומה שנאמר כאן הוא, שמי שרוצה להתחבר לתורה שבע"פ, צריך לעמוד על דברי התורה של 'ישימון' שזה כל התושב"ע שמסרו לנו תלמידי ר"ע, ומשם יוכל לראות את בארה של מרים... זה הדרך שלנו להתחבר לתושב"ע.

דף סג

עזר בנגדו

הגמ' מביאה בתחילת הדף את הדרשה: זכה - עזר, לא זכה - כנגדו. ובהמשך הגמ' מובא שבמערבא כשאדם היה מתחתן היו שואלים אותו 'מצא או מוצא', כלומר, האם 'מצא אשה מצא טוב', או 'מוצא אני מרמות את האשה'.

המהר"ל מסביר שאיש ואשה הם שני סוגים שונים של אנשים, ותכונתם הפוכה זה מזה. ועל כן, מצד הטבע עצמו לא ניתן לחבר בין איש ואשה להיות אחד. אם כן, מה מחבר אותם, מה הדבק שמדביק ביניהם? על זה אומרת הגמרא בסוטה (דף יז) איש ואשה, זכו שכניה ביניהם, לא זכו אש אוכלתן. ונראה מהמהר"ל שזה הפשט כאן במה שנאמר 'זכה עזר, לא זכה כנגדו'. היינו שאם זכו לשכינה, אזי יש את הדבק שמחבר ביניהם.

וזה מה ששאלו במערבא, מצא או מוצא. 'מצא' זהו לשון עבר, וחוזר על הבת קול שיוצאת מ' יום קודם יצירת הוולד, ואם אדם שב לתכנית המקורית של איש ואשה יחד, אזי יש כאן 'מצא אשה מצא טוב'. אך אם הוא 'מוצא' בלשון הווה, כלומר שהקשר אינו זה שהיה מתוכנן מראש, וכגון שהפסיד את זיווגו הראשון, או שהולך בכוונה לאשה שלא מתאימה לו, אזי מוצא אני מרמות את האשה.

ואפשר לצרף כאן את המבואר בספר גאון יעקב על העין יעקב, על הגמ' בסוגייתנו "מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקרה דעתו עד שבא על חוה", וביאר הגאון יעקב שיש הבדל בין הקשר בין חיות ובהמות לקשר של איש ואשה, שאצל בעלי החיים זהו רק קשר פיזי לשם תולדות, אבל באיש ואשה חוץ מהתולדות יש את ה'היות' יחד, בנין בית כשותפים לאותו דבר שהם עושים. ו

כפי שמבואר בתחילת הגמ' 'אדם מביא חטים חטים כוסס?', והאשה עושה את הקמת, והנקודה בזה, שאיש ואשה שותפים יחד ויוצרים אוכל ביחד. לא רק שנמצאים יחד באופן פיזי אלא שחיים יחד חיים

”והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ”

ארץ ישראל היא שלנו!! מכריזים תחת כל מיקרופון רענן. בשם הכרזה זו גירשו היהודים מכאן את תושביה הקודמים, את הערבים שישבו כאן. בשם הכרזה זו יש הרוצים לעלות להר הבית, כדי לממש את בעלותנו על כל שעל מארץ ישראל.

”ארץ ישראל היא שלנו”, האמנם?

הדרך היחידה להצדיק את שובנו לארץ ואת דחיקת רגליהם של התושבים שהתגוררו בה לפני ששבנו, היא לבסס את זכותנו עליה על פי התורה. בתורה מובטח לאבות הקדושים שזרעם יירשו את הארץ. הדברים נאמרו כבר לאברהם אבינו הן בברית בין הבתרים והן בפרשת מילה.

כיון שהקב"ה ברא את העולם ואת ארץ ישראל בכללו, הוא ”בעל הבית”! ברצותו נתן את ארץ ישראל להם, וברצותו נטלה מהם ונתנה לנו. כדברי ר' יצחק המובאים על ידי רש"י על הפסוק הראשון של התורה, וזה לשונו: - ”אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית משום (תהלים קי"א) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו”.

משמע לכאורה שהארץ נתנה לנו במתנה ומאז שניתנה היא שלנו ואנו יכולים לעשות בה ככל שעולה על רוחנו. אין ספק שעלינו לגרש ממנה ומכל פינה בה את כל מי שמנסה לכפור בזכותנו עליה.

והנה, באה התורה בפרשתנו, פרשת בהר, ובפיה שפה אחרת ודברים אחרים: ”והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי” (ויקרא כ"ה כ"ג). גם אחרי שהארץ ניתנה לזרעם של האבות לא הסיר הקב"ה את בעלותה ממנה והיא נותרה שלו ואנו, אין אנו אלא גרים בה ותושבים אצלו.

לא מדובר בהצהרה בלבד. לא מדובר בבעלות ה' על הארץ בסגנון של ”כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי” מה שאומר שהכל אמנם שייך אליו, אך מבחינה מעשית ”השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם”. וסוגית הבעלויות מוכרעת בדרכי בני אדם ומשפטיהם. לא כן. מדובר בפסוק בעל השלכות מעשיות הלכתיות.

באופן ישיר מדבר הפסוק על החובה להחזיר ביובל קרקע שנרכשה, לבעליה המקוריים. גם אם הקונה יימנע מלעשות כן לא יעזור הדבר, והקרקע תשוב להיות קניינו של המוכר. שכן, ”כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני”.

גם כלל זה מלמד את הרעיון דלעיל מכיוון אחר. שהרי אם אדם רוצח את חברו חברו נרצח ומת, הגם שהתורה אמרה ”לא תרצח”. ולא אומרים ”כל מאי דעביד רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני”... כי כלל זה נאמר רק על פעולות היוצרות ”חלות דין” כגון קידושין גרושין וקנין. את מעשה